

9. Cambridge international dictionary of idioms. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dictionary.cambridge.org>.
10. Longman dictionary of contemporary English. – Harlow: Pearson Education, 2003. – 1950 p.

Григорьева Т. Классификационные особенности фразеологизмов с компонентом-наименованием «еда» в современном английском языке.

В статье рассмотрены фразеологизмы английского языка с компонентом-наименованием «еда», а также их классификационные особенности на материале лексикографических источников. На основе наиболее распространённых классификаций фразеологических единиц разработаны классификации фразеологизмов с исследуемым компонентом, а именно: структурная и по типу переосмысления. Для разработки классификации по типу переосмысления были взяты во внимание основные признаки фразеологизмов – образность и экспрессивность. В структурной классификации представлена характеристика фразеологизмов по структурно-семантическим особенностям и рассмотрены устойчивые сочетания с глаголами, именем существительным, прилагательным и предлогами. Было выявлено, что наибольшее количество исследуемых фразеологизмов в классификации по типу переосмысления представляют фразеологизмы-сравнения, а наименьшее – фразеологизмы-метонимии. В составе структурной классификации самый большой класс представляют коммуникативные фразеологические единицы, а именно устойчивые словосочетания с предлогами.

Ключевые слова: фразеологическая единица, структурно-семантические особенности, устойчивые сочетания, фразеологизмы-метонимии, фразеологизмы-сравнения, фразеологизмы-метафоры.

Grygorieva T. The Peculiarities of Classification of Phraseological Units with the Lexemes of Food Semantics in the English Language.

The article deals with the phraseological units with the lexemes of food semantics in the English language and peculiarities of their classification on the basis of lexico-graphical resources. Having analyzed the most widely-spread general classifications of phraseological units, personal classifications of the analyzed idioms have been worked out: structural and according to the type of reconsideration. To create the classification according to the type of reconsideration the main characteristics of idioms, such as figurativeness and expressiveness, have been taken into consideration. In structural classification the idioms have been classified according to their structural-semantic peculiarities. Verbal fixed combinations, fixed combinations with nouns, adjectives and prepositions have been singled out. It has been defined that according to the type of reconsideration similes comprise the biggest number of phraseological units with the lexemes of food semantics and the rarest kind is metonymies. In structural classification the most numerous group of the analyzed idioms comprises the fixed combinations with prepositions.

Key words: phraseological unit, structural-semantic peculiarities, fixed combinations, metonymies, similes, metaphors.

Віктор Дворянкін, Юлія Онищенко

(Маріуполь)

УДК 811.161.2'282.2'373

**НОМІНАЦІЯ АТМОСФЕРНИХ ОПАДІВ У ГОВІРЦІ СЕЛА БІЛЬМАНКА
КУЙБИШЕВСЬКОГО РАЙОНУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ**

У статті подано опис найменувань явищ природи, пов'язаних із дощем та снігом, на матеріалі новожитньої української східностепової говірки села Більманка Куйбишевського району Запорізької області. Розглянуто дві лексико-семантичні групи – «Назви, пов'язані з дощем» і «Назви, пов'язані зі снігом», які містять численні фонетичні варіанти. Засвідчено синонімічне багатство метеонімації. Проаналізовані семи найчастіше реалізовано однослівними найменуваннями, зрідка – багатослівними (переважно простими атрибутивними словосполученнями), що свідчить про поширення в досліджуваній говірковій системі лексичної номінації. Розгорнуті коментарі, які діалектоносії подають до окремих найменувань атмосферних опадів, допомагають виявити народні уявлення про природні явища, а також прикмети та повір'я, пов'язані з ними. З'ясовано, що певні зафіксовані метеолексеми наявні і в інших українських

діалектних континуумах, у яких мають фонетичні, акцентні, словотвірні й семантичні відмінності.

Ключові слова: українські східностепові говірки, метеорологічна лексика, метеономен, репрезентант, сема, номінація.

Постановка проблеми. В останні десятиріччя спостерігаємо значний розвиток вітчизняної діалектної лексикології, який, очевидно, зумовлений активним висвітленням проблеми словникового складу українських новожитих говіркових масивів. Вивчення лексико-семантичної системи діалектних ареалів нової формації дозволяє окреслити й належним чином охарактеризувати різноманітні діалектотворчі процеси, а також установити ступінь неоднорідності досліджуваних континуумів та специфіку диференціації відповідних говірок за даними різних тематичних груп лексики, зокрема метеоназв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі опис номінативних одиниць для характеристики явищ природи проводився як на базі літературних мов, так і на матеріалі їхніх говорів. Зокрема, українські народні метеоназви привернули увагу О.А. Могили [7–11], М.В. Гуріна [1] та ін. В.М. Манакін здійснив багатомовний зіставний аналіз, розглянувши частину метеорологічної лексики, що дійшла до нас із часів спільнослов'янської мовної єдності [5, с. 276–299]. Лексику народної метеорології в слов'янських мовах активно досліджували М.М. Кондратенко [3], М.В. Павлюк [13], М.І. Толстой, С.М. Толстая [15], В.В. Усачова [16] та ін. Розгляду метеолексики російської мови присвятили свої праці О.О. Нефедова [12], В.М. Касьянова [2], О.Г. Мельникова [6], І.М. Суспіцина [14], О.А. Макушева [4] та ін.

Метеономінація в українському новоствореному просторі, зокрема у східностепових говірках, упродовж останнього часу не стала предметом спеціальних розвідок, що й зумовлює актуальність обраної проблеми.

Метою статті є опис найменувань атмосферних опадів в українській східностеповій говірці села Більманка Куйбишевського району Запорізької області, що розташоване в ареалі південно-східного наріччя української мови на межі східностепових та нижньонадніпрянських говірок. Визначена мета передбачає розв'язання таких завдань: 1) здійснити фіксацію номінативних одиниць для характеристики явищ природи, пов'язаних із дощем і снігом, у названій говірці; 2) з'ясувати особливості номінації метеооб'єктів у досліджуваній говірці; 3) визначити відношення метеонайменувань східностепової говірки до відповідної лексики суміжних та інших віддалених українських діалектів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У лексичному репертуарі метеономінацій зафіксовано значну кількість лексем на позначення дощу та снігу, а також процесів, пов'язаних із цими атмосферними опадами.

Назви, пов'язані з дощем. У ролі загальної назви дощу в досліджуваній говірці вживають іменник *дош'ч'* (і фонетичний варіант *дожд'*).

Сема 'веселка, дугоподібна різнобарвна смуга, яка з'являється в атмосфері внаслідок заломлення сонячних променів у краплинах дощу, води; райдуга' в досліджуваній говірці репрезентована іменником *радуга*. Зауважимо, що в поліському континуумі засвідчено лексему *радуга* (і варіант *радуха*), а також низку найменувань *радавніца*, *радовница*, *радовниця* з аналогічним значенням [ЛППГ, с. 182], виявлено номен *радуга* із семантикою 'рядно, виткане кольоровими смугами' та фонетичний варіант *рад'уга* 'райдуга', 'старе рядно' [АЗП II, с. 112].

Діалектоносії, подаючи характеристику веселки, згадує прикмету, пов'язану з цим явищем: *да / радуга в аснаї'ному // ну / кажут' / ой пайа вилас' радуга / наби райе воду / мабут' / буде дош'ч' // це во на так же ш і де на небу ў'род'і / йак там дес' р'іч'ка / й ва на наби райе воду / й буде дош'ч' // а хто каже / шо п'ісл'а радуги буде сонє'ч'ко*.

Сема 'чорна дощова хмара' виражена лексемою *туч'а*, словосполученнями *ч'орна х'мара* та *дош'ч'о ва х'мара*. Лексема *туча* відома також в одеських говірках зі значенням 'дуже великий дощ, злива' [СУГО, с. 196], у гуцульському просторі виявлено відповідник *туча* (у множині *тучі*) 'бурхлива злива з вітром і громом', 'темна грозова хмара', 'град' [ГГ, с. 190], у буковинському ландшафті цей номен зафіксовано із семантикою 'град' [СБГ, с. 556], у

західнополіському обширі назва *туча* передає значення ‘темна дощова хмара’ [АЗП II, с. 215], а в нижньонаддніпрянському ареалі найменування *туч’а* вживається зі значенням ‘товкучка’ [ЧНН IV, с. 141]. Крім того, що лексему в аналізованій говірці інколи вживають як складову частину стійкого порівняння для характеристики невеселої, похмурої, чимось засмученої людини (*ходе йак туч’а*).

Сема ‘велика грозова хмара’ має маніфестант *темну¹вато¹б’іла¹х¹мара*. Місцевий житель зауважує: *ну йес’т’ / йак з’і¹мойу¹х¹мара та¹ка б’іла¹ / йа¹кас’ та¹ка / ну / темну¹вато¹б’іла / то це на град / можит’ бут’ / ч’і / ну / град можит’ і л’ітом випа¹дат’ / а з’і¹мойу¹сн’іг та¹кий*.

Сема ‘грім, гуркіг і тріск, що супроводять електричні розряди в атмосфері’ в досліджуваній говірці виражена номеном *гром*.

Інформант наголошує на тому, що під час грому представники старшої генерації найчастіше звертаються до Бога: *тоже Бога пр¹оси¹мо / шоб пере¹с¹тало гри¹м’іт’ // пр¹ост¹ти / Боз’а / нам // а гром це йак гром / да і йде дош’ч’*.

Підкреслимо, що в аналізованій говірці представлено дитячий звичай закликати дощ. Так, діалектоносії зауважує (представник старшого покоління згадує дитячі роки): *от / нап¹риклад / нач’а¹йс’а дош’ч’ік / ми йо¹го ждем доўго // іди / іди / дош’ч’іку / зварі¹м то¹б’і борш’ч’іку / то¹б’і каша / а нам борш’ч’ / шоб зус’т’іший нада¹у дош’ч’ // це ми змале¹ч’ку так ка¹зали // і б’ігали бос’а ком / гребел’ки га¹тили на улиц’і*.

Сема ‘блискавка, зигзагоподібна електрична іскра – наслідок розряду атмосферної електрики в повітрі, що буває під час грози’ реалізована відповідником *молн’йя*. У східнословобожанському просторі зафіксовано лексему *молнія* ‘блискавка’ [СУСГ, с. 129], у нижньонаддніпрянському – також назву *молн’йя* ‘блискавка’ [ЧНН II, с. 290], в одеському – фонетичний варіант *мовнія* ‘тс’ [СУГО, с. 129], у поліському – найменування *монія* (очевидно, фонетичний варіант) зі значенням ‘блискавка з громом’ [ЛПГ, с. 128].

Один із представників місцевої говірки виділяє два типи блискавки – пряму та кулясту, про що свідчить такий коментар: *молн’йя // ну да / йес’т’ пр’ам’і / у земл’у б’йе / молн’йї б’йут’ / а йе та¹ка / от’і шаро¹в’і / не¹ знай¹у / не¹ бач’ила*.

Сема ‘громова блискавка’ представлена іменником *грама¹виц’а*. Зауважимо, що у східнословобожанському континуумі засвідчено номен *громовища* ‘тс’ [СУСГ, с. 58], у поліському – лексему *громовиц’а* ‘грім’, ‘громова свічка’ [АЗП I, с. 110] і фонетичний варіант *грамавица* ‘райдуга’ [ЛПГ, с. 58], у гуцульському – номінацію з подвійним наголосом (на другому й третьому складах) *громовища*, яка має декілька значень: ‘дерево, у яке вдарив грім’, ‘громова блискавка’, ‘велика грозова хмара’, ‘посвячена в церкві свічка, яка має здатність відвертати грім’ [ГГ, с. 49].

Сема ‘гроза, грім і блискавка з дощем або градом, що переважно супроводяться великим вітром’ має відповідник *гро¹за*, який також властивий українській літературній мові з тотожною семантикою [СУМ II, с. 173]; виявлено в говірці й фонетичний варіант *гро¹за*. У поліському обширі засвідчено варіанти *гроза* та *гороза* із семантикою ‘рогіз, рогоза’ [ЛПГ, с. 59], у нижньонаддніпрянському – лексему *гроза* зі значенням ‘буруни на порогах Дніпра’ [ЧНН I, с. 251].

Сема ‘злива, дуже сильний дощ’ маніфестована іменником *ливен’*. Підкреслимо, що у східнословобожанських говірках зафіксовано номен *ливень* з аналогічною семантикою [СУСГ, с. 117]. Інформант подає коментар, у якому засвідчено фразеологічну одиницю: *уро¹жай¹ буде // сн¹се¹се¹ йсе // ливен’ / да // знай¹те / йак у нас ко¹лис’ ка¹зали / ру¹ка¹у спус¹ ти¹се¹а / так // да / ливен’ / сил’ний ливен’*.

Однослівних назв – репрезентантів семи ‘водяний вир’ не виявлено, натомість зафіксовано пропозитивну номінацію – фразеологізм *ч’ерт’і воду¹мут’ат’*.

Цікавим природним явищем у згаданій місцевості є ніч із сильною та тривалою грозою, про яку один із носіїв говірки розповідає: *горо¹бина н’іч’ // о¹то ж¹ гри¹мит’ / дош’ч’ іде // а хто й зна / це йа не¹ ска¹жу / ч’о¹го так називай¹ц’а // горо¹бина н’іч’ // о¹це в окт’абр’і ос’ нач’не¹ц’а / о¹це дуже сил’ні то¹д’і ц’і / гром / молн’йя / дош’ч’ / о¹це та¹ке // це ка¹ждий год та¹ке бу¹вайе // поч’ти шо¹ ус’у н’іч’ гри¹мит’ і блиска¹ука ц’а / шо¹ у хат’і па¹шти¹ ус¹*

у¹рем'а видно / ну ос' зараз посл'ідн'і годи / йа / мабут' / годи два / три шос' не^н зам'іч'айу такого / ну а ран'ше асобено було.

Сема 'градобій, випадання граду, що веде до пошкодження посівів і т. ін.' представлена номінацією *град*. У СУГО подано іменники *града* 'високий берег ріки' та *града* 'берег', 'суша' [СУГО, с. 58], у ЛПГ – *градна* та *града* в значенні 'грядка', 'райдуга' [ЛПГ, с. 58], а в СБГ – *град* (і фонетичний варіант *град*) із семантикою 'градус' [СБГ, с. 76].

Сема 'мжичка, дуже дрібні краплі води, які насичують повітря; дрібний, густий дощ; мряка' має відповідники *мр'ака*, *мижич'ка* (і фонетичний варіант *мижич'ка*). Окремі варіанти назв засвідчено і в інших українських говіркових обшарах. Так, в одеському континуумі виявлено варіанти *мрака* та *мигичка* 'незначний, дрібний тривалий дощ, мряка' [СУГО, с. 131], у гуцульському – номен *мрака* для позначення такого явища природи, як туман [ГГ, с. 124], у нижньонадніпрянському – лексему *мигич'ка* 'мжичка' [ЧНН II, с. 282].

Говорячи про дію зі значенням 'мрячити, випадати (про мжичку)', мешканці використовують лексему *моросит'*. Зауважимо, що в гуцульських говірках зафіксовано дієслово *моросити* із семантикою 'мерчїти, накрапати, росити (про дощ)' [ГГ, с. 125].

Не залишився поза увагою інформантів і краплистий короткочасний дощ у сонячний день, для номінації якого вживають словосполучення *сл'їний дощ'ч'*.

Сема 'обліжний, тривалий, затяжний (про дощ)' має маніфестант *обло^ажний* (і фонетичний варіант *аблажний*). Діалектоносій подає таку стислу характеристику цього виду дощу: *обло^ажний дощ'ч'* // *обло^ажний називаємо* // *аблажний / йес'л'і доўго в'ін іде / і в аснаўном в'ін іде без^с грому й без^с молн'її / да / в'ін тихий іде*.

Сема 'дощити, падати, йти (про дощ)' представлена дієсловами *не^нр'іш'ч'ит'*, *с'іч'е*, *іде*.

Сема 'негода, погана погода' представлена номенами *сл'акот'* (і фонетичним варіантом *скл'акот'*), *сл'ота*. У східнословобожанських говірках засвідчено номен *слякоть* 'сніг з дощем' та дериват *слякотина* 'сира погода' [СУСГ, с. 193], в одеських – акцентний варіант *сльота* 'негода із сильним дощем', 'п'яна людина, п'яка' [СУГО, с. 183], у буковинських – лексему *сляка* 'дощова погода' [СБГ, с. 502], у поліських – деривати *сл'ака* та *сл'акоч* 'дощ зі снігом і вітром' [АЗП II, с. 157], варіанти *сльота*, *слата*, *шьота* 'причіплива, надокучлива людина', 'погана погода, переважно сніг із дощем; сльота, мокротеча', *сляготь*, *сляка* 'погана погода, переважно сніг із дощем; сльота, мокротеча' [ЛПГ, с. 198], у гуцульських – фонетичний варіант *слота* 'дощова погода, сльота' [ГГ, с. 173].

Сема 'хляпавка, мокра, сира погода' виражена лексемою *болото* (і фонетичним варіантом *бо^алото*). Зауважимо, що в буковинському просторі зафіксовано номен *болото* в значенні 'замість глини із соломою', 'розгрузла земля, грязюка', 'багнисте місце зі стоячою водою' [СБГ, с. 35–36].

Підкреслимо, що в згаданій місцевості спостерігаються випадки, коли небо стає хмарним, затягується хмарами (наприклад, перед дощем). Щодо цього явища один з інформантів подає коментар, який містить низку синонімічних дієслівних форм: *ну знач'ит' на дощ'ч' / х'марит':а / нахмар'айіц':а // на'сунуло' на дощ'ч' // на'пасмурило' // другий раз / може / хто каже набусур'манило^ас'*.

Отже, проаналізований матеріал свідчить, що назви, пов'язані з дощем, в аналізованій говірці представлені дуже широко. Група розглянутих номінацій має розгалужену систему понять, що підтверджує тісний контакт носіїв місцевої говірки із зазначеними явищами природи та певне вміння діалектоносіїв їх спостерігати.

Назви, пов'язані зі снігом. Функцію загальної назви для снігу як атмосферного явища в досліджуваній говірці виконує лексема *сн'іг*. Сема 'перші опади снігу восени' представлена словосполученням *первий сн'іг* (і варіантом *перший сн'іг*).

Місцеві жителі, маючи на увазі дію зі значенням 'сніжити, падати, йти (про сніг)', уживають лексеми *ситит'* (і морфологічний варіант *сине*), *валит'* (і морфологічний варіант *вале*), *патрашит'*. Окремі подібні дієслівні форми засвідчено в інших українських говіркових ландшафтах. Так, у східнословобожанському обшарі виявлено лексему *валити* 'тс' [СУСГ, с. 35].

в одеському – дієслово *валити* із семантикою ‘косити у валки’ [СУГО, с. 35], у західнополіському – слово *валити* зі значеннями ‘сукати мотузки з валу’, ‘падати, іти (про густий сніг і дощ)’, ‘викидати; подавати низький протяжний голос (про собаку)’ [АЗП I, с. 43], у нижньонаддніпрянському – дієслова *патрошит* (і фонетичний варіант *патр’ошит*) у значенні ‘рвати’ [ЧНН III, с. 78] та *сипат* із семантикою ‘розставляти, опускати у воду (про сітки)’ [ЧНН IV, с. 63].

Інформант щодо цього процесу подає коментар, який містить набір синонімічних дієслівних форм: *сипит* // і *сипе* / й *вале* / *кажи^емо* // ну *лапаний кажи^емо* / а *це др’ібний* // *патрашит* / чі *йакос’ так кажут* / *патрашит* / ну *йак не^увеличкий сніг* // і *сипе* / да / ну / *йак ве^увеликий* / *то ўже вале* / *сніг п’рамо вале* / *сніг п’рамо вале* / *так кажут* у нас // і *сипе* *кажут* / і *вале* *кажут* / і *патрашит* *кажут* // ну *сма^тра йакий сніг*.

Сема ‘завірюха, сильний вітер із снігом; метелиця, хуртовина’ репрезентована номенами *зав’іруха*, *метелиця*, *хурделиця*, *сніго^авій*, *заме^тіл*, *в’іхо^ала*. Деякі номенні (або їх варіанти) зафіксовано і в інших українських діалектних масивах. Так, в одеському просторі виявлено лексему *метіль* ‘хуртовина’ [СУГО, с. 127], у поліському – номенні *заметь* ‘хуртовина, метелиця’, *метелиця* ‘попелиця’, *метіль* ‘снігопад із вітром, завірюха’ [ЛПГ, с. 78, 125], варіанти *завируха* ‘метелиця’, ‘назва танцю’, ‘заваруха (військові дії)’, *замит* ‘метелиця’ [АЗП I, с. 162, 171], у гуцульському – дериват *заметь* (і фонетичний варіант *заміць*) ‘замет’, ‘заметіль’, лексему *метелиця* (і дериват *метелюха*), а також фонетичні варіанти *фурделиця* і *фурдилиця* зі значенням ‘снігопад із вітром’ [ГГ, с. 77, 122], у буковинському – словотвірні варіанти *заметеля* ‘сніговий, хуртовина’, *метіль* ‘метелиця’, *сніговиця* ‘мокрый сніг’ [СБГ, с. 136, 287, 504], у нижньонаддніпрянському – дієслівну форму *хурдебелит* для позначення дії із семантикою ‘хурделити’ [ЧНН IV, с. 201].

У процесі називання снігопаду без вітру інформанти, згадуючи словосполучення (*р’ічний* (*тихий*) *сніг*) і подаючи характеристику цього атмосферного процесу, удаються до дискурсивної номінації (на рівні мікротексту), що дає більш повне уявлення про зазначене природне явище: *р’ічний* // *йак ўкрило земл’у* / *буде ўрожай* // *тихий сніг* / *такий сніг* *їжок іде тихий* / *л’агайе р’ічнен’ко на земл’у* / *замет’іть не^ума* / *не^ума ни де ни ч’ого* // *да* / *намети* *так’і на сипе* / *шо ми тут рач’ки лазили цей год*. Таким чином, зафіксовані словосполучення та подана до них характеристика сприймаються як одне «словесне ціле».

Сема ‘легкий пухкий сніг, що падає на дерева в тиху погоду’ репрезентована словосполученням *пухнастий сніг*.

Сема ‘снігова зима, така, коли випадає велика кількість снігу’ маніфестована словосполученнями *су^вора зима*, *сил’ні заме^тіл’і*.

Зауважимо, що номінації, пов’язані зі снігом, у досліджуваній говірці становлять широкий словниковий пласт, якому притаманні синонімічне багатство й варіативність.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Як бачимо, метеоназви становлять значний шар лексики в аналізованій говірці, що певною мірою відображає розуміння інформантами деяких елементів дійсності. Місцеві жителі до окремих найменувань природних явищ подають розгорнуті коментарі, що свідчить про їх обізнаність у цій сфері, надзвичайну спостережливість у процесі контактування з явищами природи. Розглянуті семи можуть бути репрезентовані як однослівними, так і багатослівними назвами. Окремі метеоніменні мають продовження і в інших українських говіркових масивах, де засвідчено фонетичні, акцентні, словотвірні й семантичні розбіжності. Перспективним видається системний аналіз лексико-семантичних груп на позначення інших явищ природи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гурін М.В. Регіональні особливості метеорологічної лексики карпатських говірок Воловецького району Закарпатської області / М.В. Гурін // Східнослов’янська філологія : зб. матеріалів II Всеукр. студ. наук. конф. – Кривий Ріг, 2003. – С. 219–222.
2. Касьянова В.М. Русская метеорологическая лексика (история и функционирование) : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / В.М. Касьянова. – М., 1984. – 23 с.

3. Кондратенко М.М. Лексика народной метеорологии в славянских языках : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.03 «Славянские языки» / М.М. Кондратенко. – М., 1994. – 22 с.
4. Макушева О.А. Метеорологическая лексика в орловских говорах : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / О.А. Макушева. – Орел, 1994. – 22 с.
5. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология / В.Н. Манакин. – К. : Знання, 2004. – 326 с.
6. Мельникова Е.Г. Метеорологическая лексика в Псковской области (с признаками «цвет» и «размер») / Е.Г. Мельникова // Лексический атлас русских народных говоров : материалы и исследования. 1998. – СПб., 2001. – С. 190–193.
7. Могила О.А. Карпатсько-поліські лексико-семантичні паралелі (на матеріалі метеорологічної лексики) / О.А. Могила // Структура і розвиток українських говорів на сучасному етапі : тези XV Респ. діалектол. наради. – Житомир, 1983. – С. 58–59.
8. Могила О.А. Метеорологическая лексика украинских говоров (лексико-семантическая и генетическая характеристика) : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.02 «Языки народов СССР (украинский язык)» / О.А. Могила. – К., 1984. – 22 с.
9. Могила О.А. Метеорологічна лексика Полісся і Карпат / О.А. Могила // Семасіологія і словотвір : зб. наук. праць. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 16–19.
10. Могила О.А. Метеорологічна лексика українських говорів : [монографія] / О.А. Могила. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2008. – 213 с.
11. Могила О.А. Назви вихору в українських говорах / О.А. Могила // Українська діалектна лексика. – К. : Наук. думка, 1987. – С. 20–30.
12. Нефедова Е.А. Северные ветры : фрагмент диалектной картины мира / Е.А. Нефедова // Діалекти в синхронії та діахронії: загальнослов'янський контекст : тези доп. міжнарод. конф. / [за ред. П.Ю. Гриценка]. – К. : КММ, 2014. – С. 356–360.
13. Павлюк М.В. Про вивчення назв вітрів у діалектах слов'янських мов / М.В. Павлюк // Праці XII Респ. діалектол. наради. – К. : Наук. думка, 1971. – С. 446–449.
14. Суспицина И.Н. Метеорологическая лексика в говорах Русского Севера : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / И.Н. Суспицина. – Екатеринбург, 2000. – 28 с.
15. Толстой Н.И. Гром и град в Полесье / Н.И. Толстой, С.М. Толстая // Очерки славянского язычества. – М. : Индрик, 2003. – С. 126–161.
16. Усачева В.В. Из наблюдений над метеорологической лексикой Полесья и Карпат / В.В. Усачева // Полесский этнолингвистический сборник : материалы и исследования. – М. : Наука, 1983. – С. 217–225.

ДЖЕРЕЛА ТА ЇХ УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- АЗП – Аркушин Г.Л. Словник західнополіських говірок : у 2 т. / Г.Л. Аркушин. – Луцьк : Вежа, 2000. – Т. 1. – 354 с. ; Т. 2. – 458 с.
- ГГ – Гуцульські говірки : короткий словник / [відп. ред. Я. Закревська]. – Львів, 1997. – 232 с.
- ЛПГ – Лисенко П.С. Словник поліських говорів / П.С. Лисенко. – К. : Наук. думка, 1974. – 260 с.
- СБГ – Словник буковинських говірок / [за заг. ред. Н.В. Гуйванюк]. – Чернівці : Рута, 2005. – 688 с.
- СУГО – Словник українських говорів Одещини / [за ред. О.І. Бондаря]. – Одеса : ОНУ імені І.І. Мечникова, 2010. – 232 с.
- СУМ – Словник української мови : в 11 т. / [за ред. І.К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. 2. – 1971. – 550 с.
- СУСГ – Словник українських східнословобожанських говірок / Катерина Глуховцева, Валентина Леснова, Ірина Ніколаєнко та ін. – Луганськ, 2002. – 234 с.
- ЧНН – Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини : у 4 т. / В.А. Чабаненко. – Запоріжжя, 1992. – Т. 1. – 324 с. ; Т. 2. – 371 с. ; Т. 3. – 304 с. ; Т. 4. – 261 с.

СКОРОЧЕННЯ

‘тс’ – те саме значення

Дворянkin В., Онищенко Ю. Номинация атмосферных осадков в говоре села Бельманка Куйбышевского района Запорожской области.

В статье представлено описание наименований явлений природы, связанных с дождем и снегом, на материале новожилищеского украинского восточнотепного говора села Бельманка Куйбышевского района Запорожской области. Рассмотрены две лексико-семантические группы – «Названия, связанные с дождем» и «Названия, связанные со снегом», содержащие многочисленные фонетические варианты. Засвидетельствовано синонимическое богатство метеониминаций. Проанализированные семы чаще всего реализованы однословными наименованиями, изредка – многословными (преимущественно простыми атрибутивными словосочетаниями), что свидетельствует о распространении в исследуемой диалектной системе лексической номинации.

Развернутые комментарии, которые диалектоносители дают к отдельным наименованиям атмосферных осадков, помогают выявить народные представления о природных явлениях, а также приметы и поверья, связанные с ними. Выяснено, что определенные зафиксированные метеолексемы присутствуют и в других украинских диалектных континуумах, в которых имеют фонетические, акцентные, словообразовательные и семантические отличия.

Ключевые слова: украинские восточностепные говоры, метеорологическая лексика, метеонимен, репрезентант, сема, номинация.

Dvoriankin V., Onischenko Y. The Nomination of Atmospheric Precipitation in the Dialects of the Village of Bilmanka in Kuibyshevsky District of Zaporizka Region.

The article gives a description of names denoting natural phenomena related to rain and snow based on the newly formed Ukrainian eastern steppe dialects of the village of Bilmanka in Kuibyshev district of Zaporizka region. The authors reveal two lexico-semantic groups being rain and snow related, that are comprised of numerous phonetic variants, as well as identify synonymic variety of weather-related nominations. The semes analyzed are mainly realized by monosyllabic names and, less frequently by polysyllabic ones (i. e. by simple attributive word combinations). It testifies to the fact that lexical nomination is widely spread in the dialectal system mentioned above. Extensive commentaries that dialect bearers use to denote particular names of atmospheric precipitation help to highlight people's ideas on natural phenomena as well as the beliefs and superstitions related to them. It is concluded that weather-related nominations are also available in other Ukrainian dialectal continuums where these names are characterized by phonetic, dialectal, word-forming and semantic differences.

Key words: Ukrainian eastern steppe dialects, weather related vocabulary, meteonomen, representant, seme, nomination.

Ніна Іваницька
(Вінниця)

УДК 811.161.2'367.625

**ПРО «КЛЮЧОВІ СЛОВА» ДО СТАТЕЙ
У ЗБІРНИКАХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ІЗ МОВОЗНАВСТВА¹**

Обов'язковою складовою наукового доробку автора, оформленого й опублікованого в журналі чи збірнику, є т.зв. укр. «Ключові слова», рос. «Ключевые слова», англ. «Key words». У відповідній рубриці йдеться про номінування мовними засобами понять, як і про результати утворення та закріплення їх у терміносистемах із реальною чи можливою подальшою фіксацією їх у словниках термінів. Стаття присвячена опису «Ключових слів» до наукових статей із мовознавства як невід'ємної складової, орієнтованої на процес і результат наукового доробку. Відстоюючи важливість і необхідність включення «Ключових слів» у підсумкову частину наукової статті, автор висловлює думку про необхідність деякої «ревізії» як самої назви «Ключові слова», так і добору структур у цю рубрику. На конкретному матеріалі «Ключових слів» до наукових статей із мовознавства доведено деяку некоректність уживання номінації «Ключові слова»; виявлено некорельованість поняттєвої та мовної домінант, експлікованих структурою «Ключові слова». Із цією метою описано результати поверхневого аналізу «Ключових слів» за моделями й коротко описано кожен з них. Статтю орієнтовано на дослідників щодо вибору адекватних «Ключових слів» із металінгвістичної сфери однослівних та кількаслівних номінацій відповідних денотатів.

Ключові слова: «Ключові слова», однослівна назва денотата, кількаслівна назва денотата, термін.

---

¹ Зроблено вибірку «Ключових слів» до наукових статей, розміщених у 30 мовознавчих журналах та збірниках різних навчальних закладів України за період 1995 – 2014рр. Типовими засобами мовної номінації лінгвістичних понять, як правило, є: слова, словосполучення, сполучення слів, фразеологізми, ланцюгові ряди слівоназв відповідних денотатів. Саме в цьому, на наш погляд, полягають деякі недоречності у виборі самої назви «Ключові слова», з одного боку, та в подачі назв як узагальнювальних резюме до фрагментів підсумкового викладу результатів конкретних наукових доробків. Виходячи з таких міркувань, ми подаємо номінацію «Ключові слова» в лапках.